

Nederlandse tuinvazen op Waddesdon Manor

Toen de 'Keeper of the department of sculpture and architecture' van het Victoria and Albert Museum te Londen, Mr. Terence Hodgkinson, mij een foto van een marmeren tuinvaas, waarop viermaal het wapen van het geslacht De Neufville is aangebracht, toezond, met de vraag of deze nog 18de-, waarschijnlijk reeds 19de-eeuwse, klassiek uitzierende vaas (afb. 2), misschien iets met Amsterdam te maken had, was het geenszins moeilijk daarop te antwoorden. Twee van de vier hermen op die vaas bleken namelijk in vorm gelijk aan een schets in terracotta in het Rijksmuseum, die, met andere schetsen voor het voormalige Raadhuis, in de stedelijke verzameling bewaard bleef¹. Deze krachtig gevormde herme-caryatide (afb. 3) behoort tot een grote groep schetsen en modellen van Artus Quellinus de Oude (Antwerpen 1609-1668), bestemd voor het in marmer uit te voeren beeldhouwwerk in en op dit stadhuis, dat Lodewijk Napoleon in 1808 tot Koninklijk Paleis deed inrichten. Deze herme is daar echter niet - evenmin als enkele minder belangrijke werkjes eveneens in terracotta - in marmer terug te vinden, zodat de schets ons steeds voor een raadsel heeft gesteld.

Bij het beëindigen van Quellius' werkzaamheden aan het Raadhuis hadden burgemeesteren aldus beschikt:

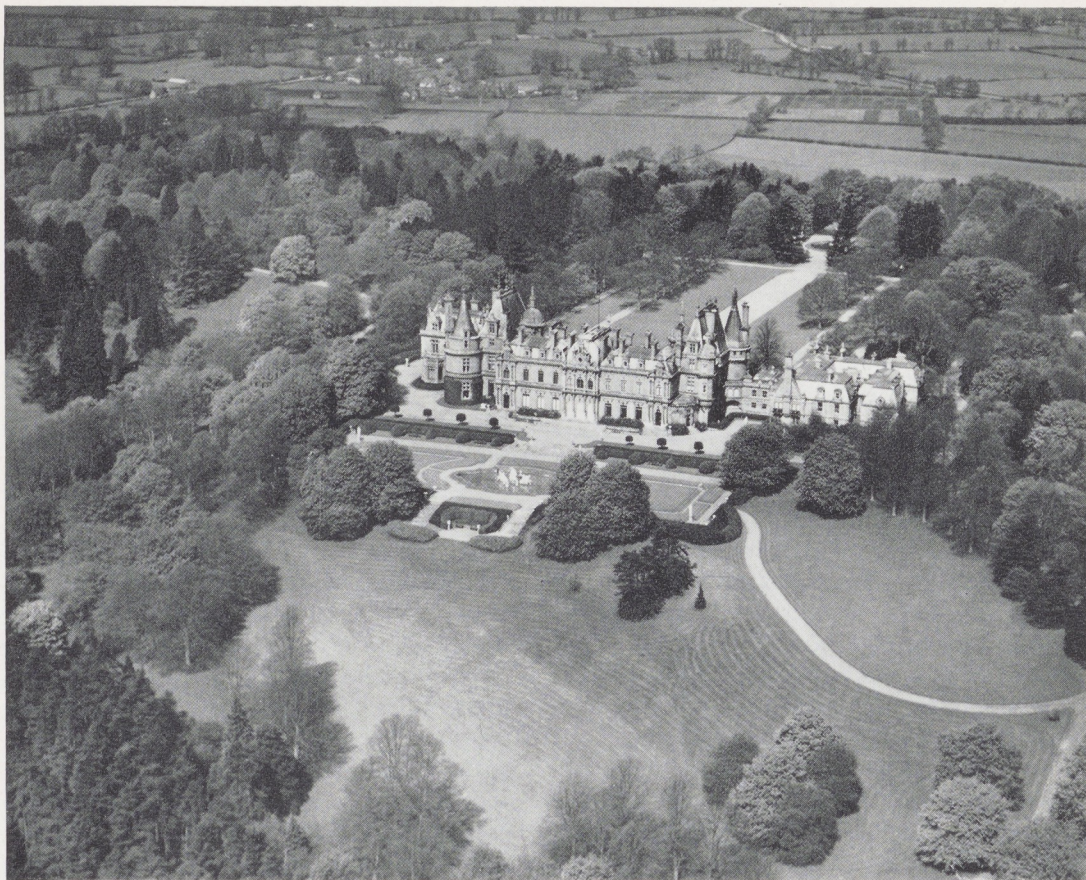
dewijl zijn werk lootse nu affgebroken wordt dat haer Edele (burgemeesters) sullen laten affhalen de modellen vande beelden die hij ten behoeve dezer Stede gemaect heeft².

Daar deze 'Quellinia' in de vorige eeuw een tijdlang als studiemateriaal in de Tekening Academie - later Rijksacademie voor Beeldende Kunsten -

waren ondergebracht, was het denkbaar, dat een leraar-beeldhouwer of een oud-leerling, in de tweede helft der 19de eeuw de schets zou hebben benut voor een uit Engeland afkomstige opdracht om tuinvazen te leveren, in dit geval voor de 19de-eeuwse tuin van het door de Rothschilds, in neo-renaissance stijl gebouwde kasteel Waddesdon Manor. Het was moeilijk aan te nemen, dat de door ons zo gewaardeerde beeldhouwer, die in verband met het te bouwen Raadhuis, van Antwerpen naar Amsterdam was gekomen, zich ook met dergelijk decoratief beeldhouwwerk zou hebben bezig gehouden.

Na een verzoek onzerzijds om meer foto's - vooral van de op de vaas aangebrachte verdiepte panelen - bleek zelfs, dat er twee vazen waren. Elke vaas heeft vier panelen, die telkens van elkaar worden gescheiden door een herme; deze komt in twee typen voor, die om en om zijn toegepast. De figuren op de panelen herinnerden zo sterk aan Quellius' werk, dat het toen duidelijk werd, dat de beide vazen niet anders dan naar het ontwerp van-, en mogelijk door deze beeldhouwer vervaardigd moesten zijn. De wat klassiek uitzierende vazen hadden ons aanvankelijk op een dwaalspoor gebracht.

Bij een bezoek aan Waddesdon Manor, niet ver van Oxford gelegen, bleken beide tuinvazen zelfs zoveel overtuigingskracht te bezitten, dat elke twijfel werd uitgesloten. Bovendien bleek, dat daar, buiten het wat grotere en grovere Italiaanse beeldhouwwerk aan twee grote fonteinen en de over perken verspreide, grotere alleen-staande figuren, nog meer Nederlandse vazen zijn opgesteld. De marmeren vazen staan wat klein, doch

Afb. 1. Waddesdon Manor. Foto Aerofilms Ltd.

sierlijk op zandstenen voetstukken en met eigen sfeer, in de groot opgezette tuin van het pompeuse kasteel. Op het terras ervan, aan de achterzijde, ontmoette ik ze dan ook als oude bekenden, want ze zijn zeer verwant aan twee in zandsteen van Jan Pieter van Bauscheit in het Rijksmuseum. Het in neo-stijl opgetrokken gebouw, dat doet denken aan de kastelen aan de Loire, bevindt zich in een wonderlijk mooi landschap. De bouwheer Baron Ferdinand de Rothschild, die in 1860 als 21-jarige zich in Engeland vestigde, liet het kasteel tussen 1874 en 1889 te Waddesdon neerzetten en van het heuvelig terrein een geheel nieuw landschap maken, naar het ontwerp van de

Franse tuinarchitect Lainé. Het kasteel werd door Ferdinand de Rothschild, evenals door latere bewoners, voorzien van de prachtigste kunstvoorwerpen, voornamelijk van Franse origine. Zijn zuster, Alice de Rothschild, erfde het landgoed na Ferdinands dood in 1898; in 1922 ging het bezit over naar een achterneef van de eerste bewoner, Mr. James de Rothschild, die het kasteel verder verrijkte. Na zijn overlijden werd het, zoals dat vaker voorkomt met Engelse kastelen en landhuizen, gelegateerd aan de 'National Trust', waardoor huis en tuin voor het publiek toegankelijk werden³.

Quelliens beide tuinvazen staan wat verloren tus-

Afb. 2. Artus Quellien. Marmereen tuinvaas met reliëf voorstellende Architectura en Sculptura. H. 157 cm. Waddesdon Manor.

Afb. 3. Artus Quellien. Herme. Schets in terracotta. H. 54 cm. Rijksmuseum, Amsterdam.

sen een bosschage en de rechterflank van het fors geproportioneerde kasteel (afb. 1)⁴. Zij zijn elk opgebouwd uit vier losse delen (afb. 2), nl. uit *a.* één groot blok bestaande uit plint, voetstuk en romp; *b.* het deksel, waarop *c.* een schijfvormige verhoging, met daar weer op *d.* een klassiek gevormde, staande vrouwenfiguur.

Op de romp komt viermaal het gekroonde wapenschild voor, steeds ingesloten door opstaande ranken; bovendien is die romp versierd met vier toogvormige, verdiept aangebrachte panelen, die van elkaar gescheiden worden door de hermen. Beide vazen zijn dus in hoofdvorm aan elkaar gelijk, maar verschillen òn in de panelen – waarop in reliëf vrouwenfiguren de Vrije Kunsten met enige aanvullingen symboliseren – òn in de bekronende figuren.

Quellien kan daarvoor gebruik hebben gemaakt van de in 1644 te Amsterdam verschenen Nederlandse uitgave van Cesare Ripa's *Iconologia*, welke het eerst in 1593 te Rome verscheen en daarna in diverse edities en vertalingen. Citering uit de Nederlandse uitgave geve de lezer er een beeld van, in hoeverre de beeldhouwer van deze voorbeelden gebruik maakte.

De bespreking van de reliëfs op de panelen laat ik hieronder volgen, alsof men er naar rechts gaande omheen loopt.

De belangrijkste uitbeelding, waarschijnlijk ook zo beschouwd door de beeldhouwer – een ontwerp, dat ons van Artus Quellien, zo zeer betrokken bij het in Amsterdam te bouwen Raadhuis, niet verwondert – is het reliëf met *Architectura en Sculptura* (afb. 2). Deze werden – buiten Ripa's breedsprakige aanwijzingen om – tot een zeer gelukkig geheel samengevoegd.

Gaande naar rechts ziet men vervolgens *Musica* (afb. 4). Bij de uitbeelding van *Astrologia, sterregissinge* (afb. 5) werd Ripa daarentegen op de voet gevolgd:

Een Vrouwe in 't blaau gekleet met een krans van sterren om 't hoofd, dragende vleugels aan de schouderen, in de rechter hand een Scepter, en de slincker een Hemelsche Sphaere; ter sijden een Adelaar.

De krans met sterren is op het origineel nog net waarneembaar; de linkerduim ontbreekt helaas.

4

5

6

Afb. 4. Musica. Detail van de vaas op afb. 2.

Afb. 5. Astrologia. Detail van de vaas op afb. 2.

Afb. 6. Rhetorica. Detail van de vaas op afb. 2.

Afb. 7. Artus Quellien. Marmeren tuinvaas met reliëf voorstellende Geometrica. H. 157 cm. Waddesdon Manor.

Ook op het vierde reliëf, *Rhetorica, de Reederijk-konst* (afb. 6), volgt Quellien de aanwijzingen van Ripa vrij getrouw op:

Een schoone Vrouwe, kostelijck gekleet, met een eedel hulsel (diadeem) op 't hoofd, vertoonende sich vroolijck en bevalligh, houdende de rechter hand omhoogh en open, en in de slincker eenen Scepter met een Boeck.

De scepter is niet aanwezig.

Op de tweede vaas zijn de voorstellingen op de panelen nog iets getrouwer naar Ripa gevolgd, met uitzondering van *Geometrica, de Meetkonst* (afb. 7), waarvan de uitbeelding geheel naar eigen concept tot stand gekomen schijnt te zijn. Hierop volgt *Astronomia, de Sterre-konst* (afb. 8):

Een Vrouwe in 't blaeu gekleet, geheel vol sterren, 't hoofd ten hemel gekeert, houdende in de rechter hand een Astrolabium, en in de slincker een tafel, waer op de Hemels teyckenen geschildert staen.

Vervolgens ziet men *Logica, de Bewijskonst* (afb. 9): *Een wackere levende en vaerdige jonge dochter, in 't wit gekleet, houdende in de rechter hand een steckade (dolk), en in de slincker vier sleutels met een helm op 't hoofd, en op den kam desselven een vreemde valck.*

In de helm is een gaatje – voor de kop van de vreemde vogel (?) – aanwezig, de vleugels zijn wat hobbelig van vorm en van de sleutels is niets te bespeuren.

Tot slot *Arithmetica, de Rekenkonst* (afb. 10):

Een sonderlinge schoone bedaegde Vrouwe . . . In de slincker salse seer aerdigh een tafel vol getallen houden, wijsende daer op mette voorste Vinger van de rechter hand.

Van de beide bekronende figuren – die onderling verwisselbaar schijnen te zijn – stelt de ene *Justitia* voor (afb. 7 en 11); van het zwaard in de rechterhand ontbreekt het lemmet, van de weegschaal in de linker het bovengedeelte. Van de tweede bekronende figuur is de betekenis onzeker, daar de attributen ontbreken (afb. 2 en 12); als tegenhanger van *Justitia* zou zij *Prudentia* wel eens kunnen voorstellen.

Uit Ripa's inleiding en ook uit zijn beschrijvingen van de verschillende allegorieën, waarin herhaaldelijk kleuren worden aangegeven, blijkt duidelijk, dat hij niet alleen voor beeldhouwers schreef. Zijn handleiding werd dan ook door Quellien gebruikt voor zover het hem paste. De voorstellingen op de panelen bewijzen zijn inventieve geest.

De vrouwenfiguren in reliëf op de vazen roepen de verwantschap op met de vele figuren in marmer, die deel uitmaken van de versieringen in en op het voormalig Raadhuis. Dat is ook het geval

8

9

10

Afb. 8. Astronomia. Detail van de vaas op afb. 7.

Afb. 9. Logica. Detail van de vaas op afb. 7.

Afb. 10. Arithmetica. Detail van de vaas op afb. 7.

Afb. 11. Justitia. Bekroning van de vaas op afb. 7.

Afb. 12. Prudentia (?). Bekroning van de vaas op afb. 2.

met de beide charmante topfiguren, die vooral in de zo eigen plooiwal van de kleding doen denken aan de bronzen beelden op het dak. Het valt op, dat de koppen bij de halzen als losse delen in de schouders zijn gelaten. Wat hiertoe de aanleiding was, is mij niet duidelijk⁵.

Van groot belang is het gekroonde wapenschild met schuinkruis vergezeld van vier burchten en een anker over het middel van het kruis (afb. 2 en

7), dat behoort aan het bekende Doopsgezinde geslacht van De Neufville⁶. Het geslacht stamt uit Antwerpen, want een Balthasar de Neufville werd daar omstreeks 1540 geboren. Hij is, na de verovering van Antwerpen door Parma in 1585, om geloofswil uitgeweken naar de Noordelijke Nederlanden; een aantal van zijn broers vestigden zich in Duitsland, o.a. in Frankfort a/d Main. Balthasars zoon Daniël (1574-1658) huwde in

Afb. 13. Marmeren vaas met de Vier Jaargetijden: Herfst (Bacchus en Bacchanten). Noordnederlands, 4de kwart 17de eeuw. Waddesdon Manor.

14

15

16

Afb. 14. Lente (Flora). Detail van de vaas op afb. 13.

Afb. 15. Zomer (Ceres). Detail van de vaas op afb. 13.

Afb. 16. Winter (Koning Winter). Detail van de vaas op afb. 13.

Afb. 17. Jan Pieter van Bauscheit de Oude. Zandstenen tuinvaas. H. 145 cm. Rijksmuseum, Amsterdam.

1600 te Haarlem, waar hij ook sterft. Diens beide zonen, Balthasar (1616-1678) en David (1617/18-1680) vestigden zich te Amsterdam. Balthasar wordt er poorter in 1640. Hij had zeven zonen en een dochter; David had vier dochters, van wie er drie in het huwelijk traden met haar volle neven. Het is daarom verleidelijk aan te nemen, dat één van de jonge echtparen in het bezit zou zijn geweest van de vazen, waarop slechts één geslachtswapen prijkt. Maar het wordt ook wel weer als niet aannemelijk geacht, dat in deze Doopsgezinde families ooit dergelijke kostbare pronkstukken aangeschaft zouden zijn⁷.

Het is meer waarschijnlijk, dat Jean de Neufville – in 1613 te Frankfort geboren en in 1647 poorter van Amsterdam, waar hij in 1663 is gestorven – de opdrachtgever is geweest van beide tuinvazen. Van hem wordt namelijk vermeld, dat hij zeer gefortuneerd was; van zijn levensbeschouwing is niets bekend. Aangezien de periode van zijn poorterschap vrijwel samenvalt met de tijd, dat de eveneens van buitenaf komende Quellien werkzaam was te Amsterdam (1646-1663), ligt het voor de hand in hem de meest waarschijnlijke opdrachtgever van de vazen te zien.

Quelliens tuinvazen zouden nooit in de barokstad Antwerpen kunnen zijn ontstaan. Amsterdam onderscheidt zich in de klassicistische tendens, die zich daar vanaf de dertiger jaren van de 17de eeuw zo uitdrukkelijk manifesteert in de architectuur, sterk van de omringende landen. Daardoor zijn buitenlanders veelal geneigd deze Amsterdamse architectuur te plaatsen in het laatste kwart van de 17de eeuw. In Jacob van Campens Raadhuis, met de bouw waarvan in 1648 een aanvang werd gemaakt, is deze klassicistische tendens duidelijk waarneembaar, evenals – op veel kleinere schaal overigens – in de *Sael* van de in 1661/62 gebouwde burgerwoning aan de Oudezijdsvoorburgwal, thans Museum Amstelkring. De tuinvazen moeten derhalve ontstaan zijn omstreeks 1650/1660.

Beziet men beide vazen in natura, dan krijgt men eenzelfde indruk als bij het aanschouwen van het beeldhouwwerk in het Paleis op de Dam; het ontwerp is grandioos, men onderkent in de uit-

voering zowel Quelliens hand als die van zijn medewerkers. In het kort gezegd: ik zou het decoratieve deel van de vazen, waaraan ook de zich herhalende hermen zijn toe te voegen, aan medewerkers willen toeschrijven. In de vrouwenfiguren op de panelen, evenals ten dele in de bekronende figuren die zo sterk aan de bronzen figuren op het dak van het Raadhuis herinneren, meen ik 's meesters hand te onderkennen. Een 'versuikering' van het marmer door weersinvloeden verdoezelt een duidelijke onderscheiding. Beide tuinvazen kunnen als de vroegste in dit genre worden beschouwd.

In de tuin staan, hier en daar verspreid, nog enkele andere vazen, die in hun vorm en beeldhouwde reliëfs een Nederlandse herkomst verraden.

Een enigszins verwante tuinvaas, die door versiering met caryatiden aan beide voorgaande herinnert, toont de Vier Jaargetijden in reliëf (afb. 13). Ook hier plint, voetstuk, romp en deksel. Plint, basis en bekronende vlam zijn niet authentiek en ik zal mij daarom tot de reliëfs op de vaasromp bepalen. Twee mannelijke en twee vrouwelijke caryatiden ondersteunen met gebogen armen boven hun hoofden een tussen hen in opgeknoopte draperie, welke aan de onderzijde van het deksel afhangt en voor een deel hoofden en armen bedekt. Boven de draperie zijn gevlochten takken met bladeren waarneembaar. Tussen de figuren de jaargetijden: *Lente* (afb. 14), uitgebeeld door Vrouwe Flora; *Zomer* (afb. 15), in de gedaante van Ceres; *Herfst* (afb. 13), verzinnebeeld door de jonge Bacchus en *Winter* (afb. 16) door een koning met kroon en scepter.

De vier reliëfs zijn wat overladen, de gezichten van de wat plumpe figuren zien er zeer Hollands uit, houding en kleding van de kinderen op de 'Winter' herinneren even aan de Amsterdamse beeldhouwer Albert Jansz. Vinckenbrinck (1604/05-1664). Men treft hier thema's aan van een klassieke symboliek, uitgedacht in de huiskamer, waardoor het geheel er wat huisbakken uitziet. Gissen wij naar een datering, dan lijkt het ons die te moeten zoeken in de buurt van het laatste kwart van de 17de eeuw.

Afb. 18. Werkplaats J. P. van Bourscheit. Marmeren tuinvaas met de voorstelling van Apollo en Daphne (vaas I van een serie van zes). H. 134 cm. Waddesdon Manor.

Afb. 19. Werkplaats J. P. van Bourscheit. Marmeren tuinvaas met de voorstelling van Pan en Syrinx (vaas II). H. 129 cm. Waddesdon Manor.

Afb. 20. Jupiter en Callisto. Detail van vaas VI (zie afb. 18).

Afb. 21. Perseus en Andromeda. Detail van vaas VI (zie afb. 18).

Afb. 22. Jupiter en Io. Detail van vaas IV (zie afb. 18).

Afb. 23. Atalante en Meleager. Detail van vaas I (zie afb. 18).

Achter het kasteel leidt een trap naar een lager liggend gedeelte met perk en vijver, waarin als middelpunt werd aangebracht een fontein, versierd met Italiaans beeldhouwwerk. Aan beide zijden van de trap zijn op verschillende niveaus, drie bij drie, en op zandstenen voetstukken uit dezelfde periode, zes marmeren vazen met diverse mythologische voorstellingen opgesteld⁸.

Deze voorstellingen deden mij onmiddellijk denken aan die op twee zandstenen vazen in het Rijksmuseum (A en B), welke het monogram van Jan Pieter van Bourscheit dragen⁹. De mythologische voorstellingen op de Rijksmuseum-vazen zijn vooral in de daarop uitgebeelde landschappen iets meer doorwerkt en hier en daar zijn er figuren aan toegevoegd.

Gaan we van deze Amsterdamse reliëfs uit, dan zijn deze alle vier tweemaal terug te vinden op de Waddesdon-vazen.

Apollo en Daphne van vaas A (afb. 17) komen voor op de vazen I (afb. 18) en V. Daarbij ontbreken Amor en beide putti; bovendien bevindt zich boven de hoofden van Apollo en Daphne een schelpvormige versiering.

Jupiter en Callisto van vaas A komen voor op de vazen II en VI (afb. 20). Daarbij ontbreekt de groep spelende kinderen.

Perseus en Andromeda van vaas B komen voor op de vazen III en VI (afb. 21). Daarbij is het zwaard van Perseus onder zijn knie aangebracht.

Jupiter en Io van vaas B komen voor op de vazen IV (afb. 22) en V. Daarbij ontbreken Amor, Jupiters kroon en de koe; het schelpmotief achter Jupiters hoofd ontbreekt op de vazen A en B.

Elk der vier onderwerpen op de beide zandstenen vazen te Amsterdam wordt dus tweemaal herhaald – zij het in andere combinaties – op de zes marmeren vazen te Waddesdon. Daarop – en niet op de Rijksmuseum-vazen – komen, telkens slechts éénmaal, de voorstellingen voor van *Atalanta en Meleager* (afb. 23) op vaas I, *Pan en Syrinx* (afb. 19) op vaas II en *Venus en Adonis* in twee verschillende versies: afb. 24 op vaas III en afb. 25 op vaas IV.

Deze mythologische voorstellingen, wellicht overgenomen van ons onbekende vazen, moeten, van-

wege de overeenkomstige stijl, gelijktijdig ontworpen zijn met die op de Amsterdamse vazen. De zandstenen vazen zijn kwalitatief iets beter en gedetailleerder uitgevoerd; bovendien draagt vaas B op de plint het monogram J(an) P(ieter) V(an) B(aurscheid) F(ceit), waarmee de eigenhandigheid wordt aangegeven.

Men veronderstelt, dat dit monogram behoorde aan vader Van Bourscheit, in tegenstelling tot het monogram van de zoon, waar de P verenigd is met de linkerpoot van de letter V¹⁰. De vazen te Waddesdon verschillen verder van de Rijksmuseum-stukken door de versiering met koppen onder de reliëfs en door de bolvormige bekroning, waar die in het Rijksmuseum bestaan uit een druiventros tussen vier bladeren. Bij de vazen I en II, bestaat die versiering uit satyrmaskers, bij V en VI uit vrouwenkoppen; satyrmaskers zijn daar aangebracht op de oren van de vaas. De vazen II en IV komen zeer overeen met een tekening, gesigneerd IPVB (als monogram) aurscheit F. Statuarius Regis A 1714 (afb. 26)¹¹. Uit de lijnen, die op het papier zijn aangebracht, blijkt dat de tekening als werkmodel heeft gediend. Hij moet bovendien van vader Van Bourscheit zijn geweest, aangezien de zoon in 1714 nog maar omstreeks 15 jaar was. Jan Pieter van Bourscheit de Oude – in 1669 geboren te Würmersdorf bij Bonn – ging in zijn jeugd naar Antwerpen, waar hij tot aan zijn dood in 1728 beeldhouwer was. Van hem zijn, behalve een aantal beelden w.o. kerkbeelden en tuinsculptuur, ook enkele vazen bekend. Zo schrijft Mr. A. Staring hem enige ongetekende vazen toe, die op de brug van Kasteel Duivenvoorde te Voorschoten staan¹². Hij deelt verder mee, dat in een veilingcatalogus van 20 mei 1767, Arnoud Leers te Amsterdam twee vazen in marmer te koop aanbiedt¹³. Bovendien kende deze auteur op Panshanger (Herts.) twee marmeren vazen met de signatuur I.P.V. Bourscheit, Statuarius Regis 1714¹⁴. Von Wurzbachs *Niederländisches Künstler-Lexicon* vermeldt, dat zich te Keulen twee vazen uit 1714 bevinden, waarop óók die naam voluit is aangebracht. Naspeuringen naar de huidige verblijfplaats bleven zonder resultaat¹⁵. Het is verwonderlijk, dat naast de vazen in Neder-

Afb. 24. Venus en Adonis (?). Detail van vaas III (zie afb. 18).

Afb. 25. Venus en Adonis. Detail van vaas IV (zie afb. 18).

land, Duitsland en Engeland er tot nog toe geen in België zijn aan te wijzen¹⁶.

Men vraagt zich af of Van Bourscheit direct opdrachten uit Engeland ontving. De volgende notitie uit *Oud-Konst-Tonneel*, een manuscript van Jacobus van der Sanden te Antwerpen, geeft er een zwakke aanwijzing voor:

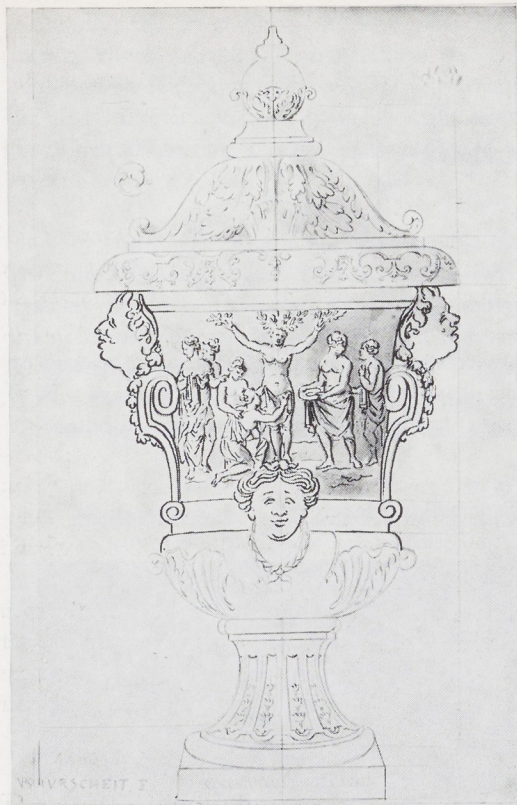
... heb gezien een quittantie van 't jaar 1711 geteekend: Jacques Douglas dict Schot, en daer onder een ander geteekend: Peeter Rysbrack: waer by blyckt, dat die Meesters 't zamen eenige stucken hadden gemaect, de welke betaeld wirden door van Bourscheit den ouden, hier vooren gemeld¹⁷.

De gelijknamige zoon Pieter van Rysbrack (1693–1770) ging in 1720 naar Londen en was zijn verdere leven in Engeland werkzaam. Wellicht is uit deze tekst de aanwezigheid van vazen en beeldhouwwerken van Van Bourscheit in Engeland enigszins te verklaren.

Van Bourscheits zoon Jan Pieter (Antwerpen 1699–1768) heeft de werkplaats van zijn vader (overleden 1728) voortgezet. Hij was eveneens beeldhouwer, maar moet vooral als bouwmeester werkzaam zijn geweest. Tevens bestaan er tekeningen van hem naar die van zijn vader¹⁸.

Daar de jonge Van Bourscheit vele opdrachten had voor architectuur, altaren, beelden enz., kan men verwachten, dat medewerkers de uitvoerenden waren, daarbij veelal gebruik makend van de schetsen van vader Van Bourscheit.

De tuinvazen van Waddesdon Manor zijn, zoals de tekening (afb. 26) laat zien, gemaakt in de stijl van de vader, maar zij kunnen evengoed ná diens dood in zijn werkplaats zijn vervaardigd. De wat zwakke uitvoering van dit beeldhouwwerk en de herhalingen wijzen in die richting. De vazen worden in dit artikel 'Nederlands' genoemd, omdat de Van Bourscheits sterk ingesteld waren op de Noordelijke Nederlanden en er door hun werkzaamheden kortere of langere tijd hebben vertoefd. De vele werken, die men, zowel op het gebied van tuinversiering als van architectuur in ons land aantreft, zijn daarvan het bewijs¹⁹.

Afb. 26. Jan Pieter van Bauscheit de Oude. Vaas. Tekening, 26,7 x 16 cm. Gesigneerd en 1714 gedateerd. Part. verz., Antwerpen.

Noten

¹ In een geschreven 'Notitie van Boetseersels en Pleisterbeelde enz. bewaard wordende op de kunstkamer van het Stadhuys der Stad Amsterdam', getekend door P(loos) v(an) A(mstel) 14 January 1769 wordt onder 'Boetseersels' slechts 'een Term', een herme, vermeld die zeer waarschijnlijk betrekking heeft op dit terracotta-model (mededeling mej. K. Fremantle). Zie *Catalogus van de Beeldhouwwerken in het Nederlandsch Museum*, 1915, no. 277, 12f; E. Neurdenburg, *De zeventiende eeuwse beeldhouwkunst in de Noordelijke Nederlanden*, Amsterdam 1948, p. 179.

² Zie K. Fremantle, *The Fountains designed for van Campen's Amsterdam Town Hall and Quellien's models for them*, *Album discipulorum Prof. Dr. J. G. van Gelder* (Utrechtse Kunsthistorische Studien VII), Utrecht 1963, p. 104, noot 15.

³ Zie S. Eriksen, *Waddesdon Manor, A guide to the house and its contents*, 1965. Over de familie Rothschild, de

bouw en de kunstverzameling van Waddesdon Manor raadplege men de artikelen van diverse auteurs in *Gazette des Beaux Arts*, 101, II (1959), p. 7-94.

⁴ Het witte stipje op het terras naast de rechter vleugel van het kasteel, dus links op de afbeelding, toont een der beide vazen van Quellien.

⁵ Dit is eveneens het geval met het borstbeeld van I. Huydecoper van Maerseveen met Quellien's monogram en datum 1654 in het Amsterdams Historisch Museum.

⁶ J. E. Elias, *De Vroedschap van Amsterdam 1578-1795*, II, Haarlem 1905, p. 851; *Nederland's Patriciaat VI* (1915), p. 276; *De Nederlandsche Leeuw XLIII* (1925), p. 3; *Jaarboek Amstelodanum* 39 (1942), p. 40-41.

⁷ Mondelinge mededeling van Mr. Piet van Eeghen.

⁸ Op afb. 1 te zien tussen beide hagen. De voetstukken zijn eveneens van Nederlandse herkomst.

⁹ Inv. N. M. 8832-8833. Afkomstig van de buitenplaatsen Abtspoel, daarna Groenord bij Leiden; A. J. Versprille, *Jaarboekje Leiden en Omstreken*, 1962, p. 154 met afb.

¹⁰ Ad. Jansen-Ch. van Herck, J. B. Van Bauscheit I en II, *Kon. Oudheidk. Kring van Antwerpen XVIII* (1942), p. 36.

¹¹ A. Staring, *Aanteekeningen op de Hollandsche Beeldhouwwerken van J. P. van Bauscheit, vader en zoon*, *Oudheidk. Jb. XIII* (1946), p. 48, afb. 6.

¹² A. Staring, *Nalezing over de van Bauscheits*, *Bull. Nederl. Oudheidk. Bond*, 5de serie I (1947), p. 119; E. A. Canneman - L. J. van der Klooster, *De geschiedenis van het kasteel Duivenvoorde en zijn bewoners*, Den Haag 1967, afb. p. 76 en 77.

¹³ Staring, *Oudheidk. Jb.*, o.c., p. 45.

¹⁴ Staring, *Oudheidk. Jb.*, o.c., p. 45 en 48 (afb. *Country Life* 79 (1936), p. 39).

¹⁵ *Mededelingen betreffende Duitsland van Dr. Hans Peter Hilger*, *Landeskonservator, Bonn*.

¹⁶ Dr. F. Baudouin te Antwerpen (corresp. juni 1968).

¹⁷ Jansen-van Herck, o.c., p. 50.

¹⁸ Jansen-van Herck, o.c., p. 82.

¹⁹ In de tuin staan nog enkele vazen, die van Nederlandse oorsprong zouden kunnen zijn. Eén geeft op de vaasromp een niet nader aan te duiden allegorie: Chronos met zeis staat tegenover een slapende, geblinddoekte mannenfiguur. Vervolgens staat een jongeling met twee kinderen tegenover twee op een verhoging zittende knapen. Hij houdt een balvormig voorwerp op de schouder van een zittende Caritas (?), die een arm rond een levend kind houdt, terwijl op haar schoot een kinderlijke ligt. Het beeldhouwwerk staat in stijl niet ver af van de vaas met de Vier Jaargetijden: de opbouw is echter verschillend.

Een vaas zonder deksel geeft op de vaasromp het Oordeel van Paris. Mercurius, als bode van Jupiter, staat tegenover de zittende Paris; aan de andere zijde de drie Gratiën.

Twee fraai opgebouwde vazen, waarvan de oren met satyrmaskers even herinneren aan die op de Van Bauscheitvazen, geven op hun rompen een sierlijke en goed gebeeldhouwde optocht van dansende en spelende bacchanten. De beide vazen, die voor het kasteel zijn opgesteld, kunnen echter evengoed Nederlands als Engels zijn.